

UDK: 349.4

Pregledni znanstveni članak

Prof. dr Duško Medić¹

PRAVA VLASNIČKA TUŽBA²

Apstrakt:

Treće lice može povrijediti nečije pravo svojine oduzimanjem stvari vlasniku ili protivpravnim uznemiravanjem vlasnika na drugi način. Sadržaj svojinskog zahtjeva zavisi od toga kakva je bila povreda svojine. Pravo svojine štiti se (prevažno) svojinskim tužbama. Zakon o stvarnim pravima Republike Srpske poznaje svojinsku tužbu za vraćanje stvari, zatim tužbu iz pretpostavljene svojine i tužbu zbog smetanja odnosno uznemiravanja. Vlasnička tužba na vraćanje stvari predstavlja najvažniju tužbu za zaštitu svojine. To je prava vlasnička tužba, petitorna tužba par excellence. Da bi ostvario pravo na vraćanje stvari, vlasnik u parnici mora dokazati da je stvar koju traži njegova svojina i da se stvar nalazi u državi tuženog. Isto tako, on spornu stvar mora opisati po njenim osobinama ili znacima po kojima se razlikuje od drugih stvari iste vrste.

Ključne riječi: svojina, državina, vraćanje stvari

UVOD

Pravo svojine kao najšira pravna vlast na stvari sasvim razumljivo uživa i najsveobuhvatniju pravnu zaštitu. Ova zaštita ima mnogobrojne aspekte. Koliko je svojina značajna kao institut najbolje se vidi po tome što se njena garancija daje i ustavnim normama.³ Ustav Republike Srpske (Ustav RS) garantuje pravo svojine i izričito određuje da niko ne može biti lišen svojine, niti mu se ona može ograničiti, osim kad to zahtjeva opšti interes utvrđen u skladu sa zako-

¹ Sudija Ustavnog suda Republike Srpske i redovni profesor Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron“ Banja Luka

² Dijelovi ovog rada su objavljeni u radu “Zaštita prava svojine” koji je objavljen u *Godišnjaku Fakulteta pravnih nauka Banja Luka*, br. 4, Banja Luka, 2014.

³ Garanciju svojine daju upravo ove norme, jer privatno (građansko) pravo nije u stanju samo spriječiti javnopravne uticaje na svojinu.

nom i uz naknadu koja ne može biti niža od tržišne.⁴ Najznačajnija i najpotpunija zaštita prava svojine obezbijedena je u građanskom, a posebno u stvarnom pravu.⁵ Stvarnopravni aspekt zaštite prava svojine široko je zastupljen u Zakonu o stvarnim pravima (ZSP)⁶ i ogleda se u više odredaba⁷. Pravo svojine štiti se i od javne vlasti i od privatnih lica. Svako je dužan da se uzdržava od povrede prava svojine drugog lica.⁸ Pravo svojine može se protiv vlasnikove volje oduzeti ili ograničiti samo u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom, u skladu s principima međunarodnog prava.⁹ Ovo pravo može u javnom interesu biti oduzeto ili ograničeno uz naknadu, u skladu sa zakonom.¹⁰ Tendencija je da se adekvatnim normiranjem ostvari pravredna ravnoteža između interesa vlasnika stvari i interesa društvene zajednice.¹¹

Treće lice može povrijediti nečije pravo svojine oduzimanjem stvari vlasniku ili protivpravnim uznemiravanjem vlasnika na drugi način. Vlasnik ima pravo da svako treće lice isključi od uticaja na stvar. Stvarnopravna zaštita usmjerena je na uspostavljanje onog stanja koje je bilo prije oduzimanja stvari odnosno uznemiravanja vlasnika u vršenju svojinskih ovlašćenja. Pravo svojine štiti se svojinskim tužbama.¹² Tužbu u materijalnopravnom smislu treba razlikovati od tužbe u procesnom smislu, kao parnične radnje. Sadržaj svojinskog zahtjeva zavisi od toga kakva je bila povreda svojine.¹³ ZSP poznaje svojinsku tužbu za vraćanje stvari, zatim tužbu iz pretpostavljene svojinei tužbu zbog smetanja odnosno uznemiravanja. Radi se o tužbama koje je poznavalo i rimsko pravo.¹⁴

⁴ Član 56. Ustava RS.

⁵ Vid. J. Brežanski, „Zaštita prava vlasništva“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1, Rijeka, 2002, 295-333.

⁶ Službeni glasnik RS br. 124/08, 58/09, 95/11, 60/15 i 107/19.

⁷ Pored stvarnopravnih (svojinskih) tužbi, svojina se štiti i obligacionim tužbama, kojima se štiti svojina kao ekonomska kategorija.

⁸ Član 17 stav 2 ZSP-a.

⁹ Član 2 stav 1 ZSP-a.

¹⁰ Član 20 ZSP-a.

¹¹ Kod uobličavanja sadržine svojine uvijek postoji odmjeravanje između individualnih i društvenih interesa.

¹² I za pravo javne svojine, po pravilu, važe norme kojima se štiti pravo svojine, ali jača zaštita ove svojine u odnosu na ostale oblike svojine predviđena je u posebnim zakonima koja uređuju dobra od opšteg interesa, ali i u nekim drugim zakonima. O tome: I. Babić, „Zaštita javne svojine“, u: *Promene u pravnom sistemu*, Zbornik radova, Zlatibor, 16-19. mart 2009, Novi Sad, 60-61.

¹³ D. Lazarević, *Susvojina, zajednička svojina i zaštita prava svojine*, Prvo izdanje, Beograd, 2011, 350.

¹⁴ O tome: Ž. Perić, *Stvarno pravo*, Beograd, 1920, 162-165; D. Stojčević, *Rimsko pravo*, sveska prva, Beograd, 1960, 161-165; M. Horvat, *Rimsko pravo*, deveto izdanje, Zagreb,

Svojinske tužbe djeluju erga omnes, dakle protiv svih trećih lica koja su izvršila oduzimanje stvari ili uznemiravanje vlasnika.¹⁵ U parnicama koje se vode povodom ovih tužbi (petitorni sporovi) raspravljaju se sporna pravna pitanja i to je razlika u odnosu na državinske parnice, koje se pokreću državinskim tužbama. Vlasnik nema ovlaštenje da svoj vlasnički zahtjev ostvaruje putem ofanzivne samopomoći, jer bi tada postupio samovlasno. Razumljivo je da isti sistem zaštite postoji i za pokretne i za nepokretne stvari.¹⁶

Svojina ne može prestati usljed nevršenja. Pravo svojine je stvarno pravo trajne naravi i u vremenskom smislu neograničeno,¹⁷ a takva prava ne zastarjevaju.¹⁸ Međutim, to ne mora da vrijedi i za zahtjeve koji iz svojine proizlaze. Ipak, da bi se spriječilo da neko lice ima samo golo pravo svojine, ako bi došlo do eventualne zastare vlasničkog zahtjeva, kod nas je propisano da pravo na vraćanje stvari i na prestanak uznemiravanja ne zastarijevaju.¹⁹ Kod ovih tužbi ne važe nikakvi prekluzivni rokovi i rokovi zastarjelosti. Nezastarivost vlasničkih tužbe je civilizacijski i pravni standard.²⁰ Sporedni zahtjevi su podložni zastarjevanju. Međutim, ovo opšte pravilo dovedeno je u pitanje nekim odredbama Zakona o premjeru i katastru (ZPK)²¹ koje regulišu postupak osnivanja katastra nepokretnosti.²² Zabrinjava da ZPK predviđa rokove u kojima se mogu podići tužbe za zaštitu povrijeđenih svojinskih prava. Postavlja se pitanje pravne prirode ovih rokova, odnosno da li su oni prekluzivni ili instruktivni. Ako bi se zauzeo stav da su prekluzivni došlo bi do apsurdna da svojina može da prestane nevršenjem, što je u suprotnosti sa njenom prirodom. Smatramo da pravo na podnošenje svojinske tužbe ne može biti ograničeno ni u slučaju kada se radi o nepokretnostima koje su bile predmet javnog izlaganja, jer bi to bilo suprotno članu 1 Protokola broj 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.²³

1977, 148–153; A. Romac, *Rimsko pravo*, V izdanje, Zagreb, 1994, 176–179; O. Stanojević, *Rimsko pravo*, Srpsko Sarajevo, 2003, 198–200.

¹⁵ Vid. J. Jug, "Tužbe za zaštitu prava vlasništva", u: *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, Godišnjak 19, Zagreb, 2012, 35–66.

¹⁶ T. Ralčić, *Pravni instituti, propisi i sudska praksa u oblasti svojinskih odnosa sa registrom pojmova*, Beograd, 1983, 72.

¹⁷ To pravo postoji dok postoji sama stvar.

¹⁸ Prigovor nekog lica da je stekao pravo svojine na nekoj stvari nije prigovor zastare nečijeg prava svojine, već prigovor da je određeno pravo svojine na stvari prestalo zbog sticanja tog prava od strane trećeg lica.

¹⁹ Član 126 st. 2 ZSP-a.

²⁰ S. Krneta, Pravo vlasništva – normativni i praktični aspekti njegove realizacije i Aneks VII Daytonskog sporazuma, *Odabrane teme privatnog prava*, Sarajevo, 2007, 221–222.

²¹ Službeni glasnik RS br. 6/12, 110/16 I 62/18.

²² Članovi 75–89 a ZPK-a.

²³ O tome i Đ. Dimitrijević, "Vremenska (ne)ograničenost zaštite stvarnih prava na nepo-

U ovom radu ćemo se šire baviti vlasničkom tužbom na vraćanje stvari (rei vindicatio) koja se u praksi najviše i koristi.

PRAVA VLASNIČKA TUŽBA (VLASNIČKA TUŽBA NA VRAĆANJE STVARI)

Savremeno građansko pravo u pogledu koncepcije vindikacijske zaštite ostalo je čvrsto na koncepcijskim temeljima rimske pravne tradicije. Zadržan je rimski pluralitet međusobno različitih vindikacijskih tužbi za zaštitu stvarnih prava.²⁴ Ovo je prava vlasnička tužba, petitorna tužba par excellence. Ona predstavlja najvažniju tužbu za zaštitu svojine.²⁵ Predmet parnice koja se vodi po ovoj tužbi nije utvrđenje prava svojine, već predaja stvari u državinu vlasniku.²⁶ Pravo svojine na nekoj stvari podrazumijeva i pravo vlasnika da tu stvar drži. Državina je pretpostavka da vlasnik može vršiti svoja ovlašćenja iz svojine²⁷ i ostvarivati određene koristi. Ona je najvidljiviji izraz svojine. Zato je vlasniku i stalo da pribavi državinu stvari, kao faktičku vlast na predmetu na kome ima i pravnu vlast (svojinu).²⁸ Tužbeni zahtjev kod ove tužbe mora glasiti na predaju u državinu određene stvari. Pošto tužbeni zahtjev glasi na činidbu, ta tužba spada u red kondemnatornih tužbi. Osim o vraćanju stvari, presudom se odlučuje i o sporednim zahtjevima, te o eventualnim protivzahtjevima tuženog.²⁹ Pravo-

---

kretnostima u Republici Srpskoj”, *Zbornik radova sa XIV savjetovanja iz oblasti građanskog prava*, Jahorina, 2019, 177 – 189.

²⁴ M. Petrak, “Koncepcija generalne vindikacijske tužbe u rimskoj pravnoj tradiciji i de lege ferenda”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, br. 5-6, Zagreb, 2013, 1051.

²⁵ D. Medić, *Stvarno pravo Republike Srpske*, 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka, 2019, 286.

²⁶ To je logična posljedica utvrđenog prava svojine tužitelja.

²⁷ A. Gams u saradnji sa M. Petrovićem, *Osnovi stvarnog prava*, osmo, novim propisima prilagođeno, izdanje, Beograd, 1980, 259.

²⁸ L. Marković, *Građansko pravo*, prva knjiga, opšti deo i stvarno pravo, drugo izdanje, Beograd, 1927, 425.

²⁹ Svojinska tužba je postojala i u klasičnom rimskom pravu i njome se štitila kviritska svojina kao najstarija vrsta rimskog prava svojine. Reivindikacijska parnica se tada odvijala u obliku formularnog procesa. O tome opširno: M. Petrak, „Rei vindicatio u klasičnom rimskom pravu“, *Liber amicorum in honorem Jadranko Crnić*, Zagreb, 2009, 365–383.

U postklasičnom rimskom pravu ovu tužbu mogao je podnijeti svaki vlasnik stvari kod koga se stvar nije nalazila protiv lica koje je bilo njen držalac. Zaštita svojine kod gotovo svih evropskih pravnih sistema bazira se na rimskom sistemu.

O tužbama za zaštitu svojine u rimskom pravu v. E. Statovci, *Zaštita svojine – komparativna studija*, Priština, 1979, 81-105.

snažnošću kondemnatorne presude nije konačno ostvareno pravo na pravnu zaštitu. Svoje pravo tužitelj će ostvariti tek kad činidba bude izvršena. Ukoliko tuženi ne postupi po nalogu suda, tužitelju preostaje da pokrene izvršni postupak kako bi ga primorao da to učini. Često se zahtjev za predaju stvari u ovoj parnici povezuje sa zahtjevom za utvrđenje prava svojine, koji ima za cilj sudsko priznavanje prava svojine tužitelju. Ovakvo kumuliranje zahtjeva u praksi izaziva dileme sa aspekta procesne korektnosti, jer je za podnošenje zahtjeva za utvrđenje prava svojine potrebno postojanje pravnog interesa, koji u ovim slučajevima može, ali i ne mora da postoji. Utvrđenje prava svojine tužitelja je prethodno pitanje od koga zavisi odluka o tužbenom zahtjevu.³⁰ Smatramo da je, ako postoji pravni interes,³¹ poželjno i da nema prepreke uz kondemnatorni postaviti i deklaratorni zahtjev za utvrđenje prava svojine, kako bi se definitivno riješio spor o pravu svojine na određenoj stvari i unijela izvjesnost u pravne odnose stranaka.³² Ipak, osnovni zahtjev je svakako zahtjev za predaju - povraćaj stvari (činidbu) i zato se ova tužba ubraja u kondemnatorne tužbe.³³

Aktivno legitimisan za podnošenje tužbe je vlasnik stvari koji nema neposrednu državinu te stvari. Prema modernoj (objektivnoj) koncepciji državine razlikuju se neposredna³⁴ i posredna³⁵ državina stvari. Tužilac može biti i vlasnik koji je posredni držalac, jer on nema faktičku vlast na stvari,³⁶ kao i nasljednik u periodu svoje idealne državine. Ako tužilac nije vlasnik, nema rei-

³⁰ „Pitanje svojine u ovom sporu nije prethodno pitanje zbog koga bi sud mogao prekinuti postupak do rješenja tog pitanja“ - v. odluku Vrhovnog suda Srbije, Gzz-6/92 od 26.8.1992, M. Srdić, D. Tatić, *Priručnik o sticanju, prometu i zaštiti prava svojine na nepokretnostima, propisi, sudska praksa, obrasci*, Beograd, 1995, 75–77.

³¹ Može se smatrati da je ovaj interes najčešće naglašen samom činjenicom da tuženi odbija predaju stvari.

³² Načelno, nema mjesta deklarativnom zahtjevu kada tužitelj ima mogućnost podnošenja kondemnatornog zahtjeva, ali ako za to postoji pravni interes onda je to kumuliranje dozvoljeno.

Vid. član 54. Zakona o parničnom postupku – ZPP (Službeni glasnik RS br. 58/03 sa daljim izmjenama i dopunama).

³³ To nije tužba za povraćaj svojine, kako se to pogrešno navodi u dijelu pravne literature, već za povraćaj stvari koje su svojina vlasnika – v. E. Statovci, op. cit., 231.

³⁴ Neposredni držalac je lice koje svoju faktičku vlast vrši lično ili putem pomoćnika u državini (član 303. st. 2. ZSP-a).

³⁵ Posredni držalac je lice koje faktičku vlast na stvari vrši preko drugog lica koje po nekom pravnom osnovu ima stvar u neposrednoj državini (član 303. st. 3. ZSP-a).

³⁶ O tome: N. Gavella, „Sadržaj vlasnikovog reivindikacijskog i publicijanskog zahtjeva te posjednikovog protuzahatjeva“, *Privreda i pravo*, br. 1, Zagreb, 1981, 19; V. Jurin Bakotić, „Građanskopravna zaštita prava vlasništva I njeno ostvarivanje pred sudom“, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, br. 1-2, Šibenik, srpanj 2014, 147.

vindikacijske zaštite.³⁷ Isto tako, ove zaštite nema i dok god vlasnik ima stvar u svojim rukama. I svi suvlasnici zajedno i svi zajednički vlasnici zajedno mogu podnijeti ovu tužbu. Suvlasnik ima pravo na zaštitu prava svojine u pogledu cijele stvari protiv svih trećih lica. Sadržina njegovog prava ne razlikuje se od sadržine prava svojine. Sistem vlasničkopravne zaštite i sva pravila koja u tom pogledu važe odnose se i na suvlasnike, što je sasvim razumljivo.³⁸ No, suvlasnik nije obavezan da ostvaruje zahtjev za vraćanje stvari u odnosu na cijelu stvar. On ima pravo i na tužbu za zaštitu svog prava svojine na dijelu stvari (i prema ostalim suvlasnicima i prema trećim licima), jer je njegov dio tačno određen. Na tom dijelu suvlasnik ima sva vlasnička ovlašćenja,³⁹ s tim što mora voditi računa da ne smije povređivati prava ostalih suvlasnika. Etažni vlasnik u pogledu posebnog dijela je aktivno legitimisan za podnošenje ove tužbe, a u pogledu cijele nepokretnosti pripada mu pravo zaštite kao suvlasniku stvari.⁴⁰ Graditelj građevinskog objekta, izgrađenog bez odobrenja za građenje, do legalizacije ili rušenja tog objekta na osnovu odluke nadležnog organa uživa sudsku zaštitu koja pripada vlasniku.⁴¹ Korisnik eksproprijacije nakon sticanja prava svojine na eksproprijiranim nekretninama (pravosnažnošću rješenja o eksproprijaciji) ima pravo tražiti zaštitu stečenog prava svojine predajom u državinu nekretnine svojinskom tužbom.⁴²

U vlasničkoj parnici teret dokaza leži na tužitelju. Vlasnik stvari mora dokazati da je stvar koju zahtijeva njegova svojina. On mora dokazati postojanje svih onih relevantnih pravnih činjenica na osnovu kojih je stekao konkretno pravo svojine.⁴³ Nije dovoljno samo pozivanje na osnovu sticanja.⁴⁴ Pretpostav-

³⁷ H. Momčinović, „Zaštita prava vlasništva“, *Zakornost*, br. 9–10, Zagreb, 1990, 1074.

³⁸ Ovdje nije bitna veličina njegovog suvlasničkog dijela.

³⁹ Član 26. st. 1. ZSP-a.

⁴⁰ Vid. N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković, *Stvarno pravo*, Svezak prvi, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2007, 593–594.

⁴¹ Slično i zaključak sa Savjetovanja građanskih i građansko-privrednih odjeljenja Saveznog suda, Vrhovnog vojnog suda i vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina održanog u Beogradu 28. i 29.5.1986. godine – v. i Pregled sudske prakse, Prilog Naše zakonitosti, br. 32, Zagreb, 1987, odl. 15, 54.

„Bespravno izgrađeni objekt predmet je prava vlasništva i uživa sudsku zaštitu“ – Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-279/94 od 18.2.1998, Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. 1, Zagreb, 1998, odl. 4.

⁴² Slično i Z. Rašović, *Stvarno pravo*, četvrto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Podgorica, 2010, 205.

⁴³ Titulari ograničenih stvarnih prava nisu aktivno legitimisani za podnošenje vlasničke tužbe. Oni imaju na raspolaganju pravna sredstva za zaštitu njihovih prava koja su slična vlasničkoj tužbi.

⁴⁴ R. Kovačević Kuštrimović, M. Lazić, *Stvarno pravo*, Niš, 2006, 199.

ka je da stečeno pravo svojine još traje, a ako neko tvrdi da je prestalo mora to i da dokaže. Postupak dokazivanja prava svojine zavisi od toga kakva je vrsta stvari i kakav je način sticanja svojine. U slučaju originarnog sticanja, vlasnik mora da dokaže da je ispunio uslove za sticanje prava svojine na ovaj način. Ako se, pak, radi o derivativnom sticanju, vlasnik mora da dokaže pravni osnov (iustus titulus), način sticanja (modus acquirendi) i vlasništvo prethodnika, dakle čitav niz izvedenih sticanja prava svojine. Ovo ide sve do ispunjenja propisanih pretpostavki za originarno (izvorno) sticanje prava svojine nekog od tužiteljevih prednika, što je za dokazivanje najteže (probatio diabolica – đavolsko dokazivanje),⁴⁵ a nekada i gotovo nemoguće. Ukoliko se radi o nepokretnostima koje su upisane u javnoj knjizi na imenu određenog lica, pravna pretpostavka (oboriva) je da je on i njihov vlasnik. Ako tuženi ovo negira, on mora dokazati da ta činjenica nije istinita odnosno on mora oboriti pretpostavku istinitosti upisa u javne knjige. Pošto se pravo svojine u određenim slučajevima može steći i odlukom suda ili drugog nadležnog organa,⁴⁶ tužitelj ovo pravo može dokazati i prezentovanjem sudu takve odluke. On ne mora dokazivati da je imao državinu stvari čije vraćanje traži ako je pravo svojine mogao steći i bez predaje stvari (npr. nasljednik koji još nema državinu stvari, te lice koje je derivativnim putem steklo pravo svojine na pokretnoj stvari na osnovu samog ugovora – constitutum possessorium i cesio vindicationis).⁴⁷ Tužitelj ne mora dokazivati da njegovo pravo svojine i dalje traje, jer ko tvrdi da je ovo pravo prestalo, mora to i dokazati.⁴⁸ On nije u obavezi da dokazuje pravo svojine ako ta činjenica među strankama nije sporna, a sud to neće uvažiti ako se radi o slučajevima nedozvoljenih raspolaganja.⁴⁹

Vlasnik stvari ima pravo da zahtijeva predaju stvari od svakog lica kod koga se ta stvar neovlašćeno (bespravno) nalazi, jer on time vrijeđa njegovo pravo. Tužilac mora dokazati da se stvar čije vraćanje traži nalazi u državini tuženog. Zahtjev za predaju stvari može se sa uspjehom postaviti samo prema držaocu stvari.⁵⁰ Za ovu parnicu je bitno da tuženi drži stvar bez odgovarajućeg pravnog osnova, čak i u slučaju kada je ta osnova ranije postojala, ali je otpala prije podnošenja tužbe. Ovdje nije od značaja na koji način je vlasnik - tužilac ostao bez državine svoje stvari, da li ju je sam dobrovoljno predao nekom drugom licu ili mu je ta stvar ukradena ili ju je pak izgubio.⁵¹ Od prekarizalnog

⁴⁵ V. Spaić, *Građansko pravo, Opšti dio i Stvarno pravo*, Sarajevo, 1971, 641.

⁴⁶ Član 23 ZSP-a.

⁴⁷ O. Stanković, M. Orlić, *Stvarno pravo*, drugo izdanje, Beograd, 1982, 203.

⁴⁸ Č. Rajačić, *Stvarno pravo*, skripta, Zagreb, 1956, 213.

⁴⁹ Vid. član 3 st. 2 ZPP-a.

⁵⁰ Tako i Vrhovni sud Srbije, br. Prevl – 467/03 od 4.3.2004, iz arhive autora.

⁵¹ Vid. B. Vizner, *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima*, Zagreb, 1980, 262.

držaoca vlasnik može zahtijevati predaju stvari u svako doba, jer prekarijalni odnos traje do opoziva. Do tada, prekarista ima položaj savjesnog držaoca, a ako uskrati vraćanje stvari vlasniku on postaje nesavjesni držalac.⁵² Uz tužbeni zahtjev za predaju stvari ne može se postaviti alternativni tužbeni zahtjev za isplatu novčane protivvrijednosti te stvari ako za takav zahtjev nema materijal-nopravne osnove.⁵³ Pasivno legitimisan u ovoj parnici je držalac stvari bez obzira na to da li se radi o samostalnom⁵⁴ ili nesamostalnom⁵⁵ držaocu. Pomoćnik u državini⁵⁶ nije držalac stvari i pasivno legitimisano je ono lice čiju faktičku vlast on izvršava.⁵⁷ Vlasnik ima pravo i od savjesnog držaoca tražiti predaju stvari,⁵⁸ osim ako je ovaj u izuzetnim slučajevima uspio da na stvari pribavi svojinu od nevlasnika.⁵⁹ Savjesni držalac dužan je predati vlasniku državinu njegove stvari u onom stanju u kakvom je bila u času kada je primio zahtjev vlasnika. S obzirom na to da tužbeni zahtjev glasi na povrat stvari, tuženi će najčešće biti neposredni držalac stvari. U slučaju da je neposredni držalac stvari i njen samostalni držalac, on ne može izbjeći položaj pasivno legitimisanog lica. Ukoliko neposredni držalac drži stvar kao nesamostalni držalac, on se od zahtjeva da preda državinu stvari može braniti imenovanjem posrednog samostalnog držaoca čiju višu vlast priznaje i iz čije državine izvodi svoju državinu.⁶⁰ Ovdje se radi o primjeni instituta imenovanja prethodnika (nominatio auctoris) koji je u ZSP unesen po ugledu na § 375. ABGB-a i član 163. st. 4. hrvatskog Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Posredni samostalni držalac stupanjem u parnicu postaje pasivno legitimisano lice i postupak se nastavlja između tužitelja (vlasnika) i posrednog samostalnog držaoca kao tužene strane. Ako je tuženi posredni držalac, od njega se može zahtijevati vraćanje stvari

⁵² Ovako i Vrhovni sud Vojvodine, br. Rev-758/86 od 10.12.1986, Sudska praksa, br. 5, Beograd, 1987, 38.

⁵³ Vidi članove 403–408 ZOO-a.

Tako i Kantonalni sud u Bihaću, br. Gž-283/03 od 4.5.2005, D. Medić, H. Tajić, *Sudska praksa iz stvarnog prava*, III izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2008, 482–483.

⁵⁴ Samostalni držalac je lice koje drži stvar kao da je njen vlasnik (član 304. st. 1. ZSP-a).

⁵⁵ Nesamostalni držalac je lice koje drži stvar priznajući vlast posrednog držaoca (član 304. st. 2. ZSP-a).

⁵⁶ Član 306 ZSP-a.

⁵⁷ N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković, op. cit., 595.

⁵⁸ Slično i Vrhovni sud Hrvatske, Rev-29/81 od 19.5.1981, M. Žuvela, *Vlasničkopravni odnosi, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakon o zemljišnim knjigama*, Zagreb, 2004, 317.

⁵⁹ V. Spaić, *Osnovi građanskog prava II, Stvarno pravo*, treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Sarajevo, 1962, 272.

⁶⁰ Član 128. st. 3. ZSP-a.

u posrednu državinu.⁶¹ Međutim, mislimo da nema prepreka ni da se od posrednog držaoca traži da pribavi stvar od neposrednog držaoca i da je nakon toga preda vlasniku. Tužbe protiv posrednog i protiv neposrednog držaoca se međusobno ne isključuju.⁶² Tužilac pored dokazivanja prava svojine, kao što smo već istakli, mora da dokaže i da se sporna stvar nalazi u državini tuženog⁶³ u vrijeme donošenja presude. Stvarnopravni karakter ove tužbe je u činjenici da je ona dozvoljena ne samo protiv lica koje je državinu oduzelo, već i protiv bilo koga ko sada drži spornu stvar. Vlasnik koji je, makar i samovoljno, stekao državinu stvari ne može u parnici tražiti da se bivšem držaocu naloži da mu tu stvar preda u državinu.⁶⁴

Vlasnik mora predmetnu stvar tako individualizovati da u pogledu identiteta ne može da bude nikakvih dilema.⁶⁵ On mora dokazati da se radi upravo o stvari na kojoj je titular prava svojine i da upravo tu stvar tuženi drži bez valjanog pravnog osnova. Dakle, stvar povodom koje se vodi ova parnica mora biti pojedinačno određena. Stvari koje se ne mogu individualizovati ne mogu biti predmet vindikacijske tužbe.⁶⁶ Generične stvari (koje su određene svojim rodom) npr. ne mogu biti predmet ove tužbe. U takvom slučaju može se podnijeti tužba za naknadu štete ili tužba iz neosnovanog obogaćenja. Kada bi se ovo dopustilo, vlasnik bi dobio stvar istog roda jednake vrijednosti i to je kompenzacija štete u naturi u čijoj osnovi je obligacionopravni zahtjev.⁶⁷ Ako se generična stvar individualizuje i odvoji od stvari iste vrste, tako da se otkloni svaka sumnja u njenu istovjetnost, tada može da bude predmet ove tužbe.⁶⁸ Zbirne stvari, takođe, ne mogu biti predmetom tužbe,⁶⁹ već samo svaka pojedinačna stvar koja se nalazi u ovom zbiru koju kao takvu treba navesti, jer zbirna stvar nije posebna stvar.⁷⁰ Individualizovanje predmeta spora treba učiniti po bitnim

⁶¹ N. Gavella, *Posjed stvari i prava*, Zagreb, 1990, 143.

⁶² Z. Rašović, op. cit., 201.

⁶³ Član 127 st. 1 ZSP-a.

⁶⁴ Vrhovni sud Hrvatske, Rev-121/88 od 8.9.1988, Pregled sudske prakse, Prilog Zakonitosti, br. 43, Zagreb, 1989, odl. 39, 59.

⁶⁵ Član 127 st. 2 ZSP-a.

⁶⁶ E. Statovci, op. cit., str. 243.

⁶⁷ D. Petrović, „Građansko-pravna zaštita svojine“, *Zbornik radova „Promjene u pravu svojine, Transformacija društvene svojine“*, Sarajevo, 1990, 66.

⁶⁸ Određena količina generičnih stvari treba da je posebno obilježena i na taj način dovoljno određena.

⁶⁹ Moguće je da će se u budućnosti i takvim grupama stvari, radi potreba tržišne ekonomije, dozvoliti da budu objekti stvarnog prava, pa tako i predmet ove tužbe, a to bi otvorilo mnoge dileme oko dokazivanja njihovog identiteta.

⁷⁰ Vid. odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Rev-3872/94 od 12.1.1995, Z. Rašović, op. cit., 213.

osobinama stvari ili nekim znacima po kojima se razlikuje od ostalih stvari iste vrste, kako bi se otklonila svaka neizvjesnost i kako ne bi došlo do spora prilikom eventualnog izvršenja. Nepokretnosti se najčešće označavaju podacima i oznakama iz javnih knjiga. Ukoliko to nije moguće, treba ih označiti na drugi podesan način da se one jasno raspoznaju.⁷¹ Stvari koje ne mogu biti objekt prava svojine, sasvim razumljivo ne mogu biti ni predmet ove tužbe. Objekt prava svojine mora u stvarnosti postojati da bi se povodom njega vodila vlasnička parnica. Ovom tužbom ne može se tuženom nalagati nemoguća činidba odnosno nešto što ne može ispuniti, primjera radi, vraćanje propale ili nestale stvari odnosno stvari koja je izgubila upotrebnu vrijednost. Tužbeni zahtjev mora biti određen i u pogledu same stvari, a i u pogledu načina njenog vraćanja.⁷² Prava ne mogu biti predmet ove tužbe. Državina prava se može vindicirati samo drugim vrstama vindikacije.⁷³

Kad tužilac podnese vlasničku tužbu za povrat stvari dužan je da dokaže da je tužena strana bila u državini te stvari u momentu prijema tužbe.⁷⁴ Ako tuženi napusti državinu stvari nakon što je parnica počela teći (litispendencija), pasivna legitimacija mu ne prestaje. Sud ga u ovakvom slučaju može obavezati na naknadu pune vrijednosti stvari.⁷⁵ Da bi uspio u parnici, tužitelj će morati dokazati postojanje državine tuženog do tog vremena. Ukoliko je tuženi napustio državinu stvari prije litispendencije, on više nije pasivno legitimisan za učešće u ovoj parnici. Tada se tužbeni zahtjev tužitelja odbija, a tužitelju ostaje mogućnost zahtjeva za naknadu eventualne štete ako su za to ispunjene pretpostavke⁷⁶ U slučaju da u vrijeme

⁷¹ Vid. o tome mišljenje B. Hrvatina, „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama i zaštita prava vlasništva“, u: *Nekretnine u pravnom prometu – pravni i poreski aspekti*, Zagreb, 1998, 3-18.

⁷² O. Jelčić, „Zaštita prava vlasništva“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 21, br. 1, Rijeka, 2000, str. 331.

⁷³ O tome: M. Petrak, „Predmet dokazivanja (thema probandi) u reivindikacijskim parnicama u klasičnom rimskom pravu i suvremenim europskim stvarnopravnim sustavima“, u: *Liber amicorum Nikola Gavella*, Građansko pravo u razvoju, Zbornik radova u čast 70. rođendana profesora emeritusa N. Gavella, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007, 838.

⁷⁴ Tako i Vrhovni sud Federacije BiH broj: 25 O P 043026 18 Rev od 14.2.2020, ZIPS, br. 1424, Sarajevo, 2020, str. 108.

⁷⁵ Član 127 st. 3 ZSP-a.

„Naknada štete isplatom novčanog iznosa umjesto vraćanja stvari može se dosuditi kada tužilac dokaže da je stvar uništena, otuđena, odnosno da nije u posjedu tuženog „ – Okružni sud u Banjoj Luci, br. Gž-820/05 od 9.3.2006, *Domaća i strana sudska praksa*, br. 16, Sarajevo, 2006, 26.

⁷⁶ Slično i Vrhovni sud Hrvatske, Rev-1730/90 od 21.11.1990, *Pregled sudske prakse*, Prilog Zakonitosti, br. 51, odl. 35.

pokretanja parnice tuženi nije bio držalac stvari, ali to tokom postupka postane, sud može u odnosu na njega usvojiti tužbeni zahtjev, zbog toga što se presuđuje na bazi činjenica koje postoje u momentu zaključenja glavne rasprave.⁷⁷ Ako je tuženi zavarao tužitelja time što je lažno tvrdio da drži spornu stvar, on odgovara za svu štetu koja je nastala zbog takvog ponašanja.⁷⁸

Prigovori držaoca

Držalac ima pravo da odbije predaju stvari vlasniku ako ima pravo na državinu.⁷⁹ To pravo može biti obligacionopravne, stvarnopravne ili neke druge prirode.⁸⁰ On se protiv zahtjeva tužitelja može braniti peremptornim i dilatornim prigovorima.⁸¹ Peremptorni prigovori negiraju i trajno onemogućuju zahtjev tužitelja, dok ga dilatorni prigovori zaustavljaju. Radi se o prigovorima materijalnopravne prirode, jer se njima osporava zahtjev tužitelja za predaju stvari. Peremptornim prigovorima se zahtjev tužitelja negira zbog nedostatka aktivne ili promašene pasivne legitimacije. Ovim prigovorima može se npr. dokazivati da je pravni posao na kome tužitelj zasniva sticanje prava svojine ništav ili da na tužitelja pravo svojine nije prenio vlasnik stvari itd. To su prigovori kojima se osporava sticanje prava svojine tužitelja. Isto tako, ovim prigovorima može se dokazivati da je pravo svojine tužitelja prestalo, dakle, ne osporava se da je to pravo nekada postojalo, ali se ističe da je u vrijeme vođenja postupka, zbog određenih okolnosti, to pravo prestalo postojati. Najčešći peremptorni prigovori su da je tuženi stekao svojinu poslije tužitelja (održajem, od nevlasnika i sl.), zatim da je tužitelj otuđio stvar u svoje ime iako nije bio vlasnik, a poslije da ju je stekao u svojinu, te da je tužitelj prodao nepokretnost, a da tuženi još nije stekao pravo svojine upisom u javnu evidenciju.⁸² Protiv ove tužbe tuženi

⁷⁷ O tome: S. Triva, V. Belajec, M. Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986, 460 i dr.

⁷⁸ Analogno i član 162 st. 3 Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Republike Hrvatske (Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09).

⁷⁹ Član 128 st. 1 ZSP-a.

⁸⁰ B. Radošević, „Građanskopravna zaštita prava svojine”, *Pravni život*, br. 11, Tom III, Beograd, 2007, 564.

⁸¹ Pored njih, tuženi može istaći i više procesnih prigovora koji nisu predmet našeg razmatranja.

⁸² „Kupac kome je na temelju valjanog pravnog posla nekretnina predana, iako nije stekao vlasništvo, jer nije izvršen upis u zemljišne knjige, može se s uspjehom protiviti zahtjevu vlasnika za povrat prodane stvari” – Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1060/91 od 26.9.1991, Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, 1993, odl. 10.

se može braniti i prigovorom promašene pasivne legitimacije, ako stvar koja je predmet spora nije u njegovoj državini odnosno ako je ta stvar u međuvremenu propala, uništena ili potrošena.

Dilatorni prigovori zaustavljaju zahtjev tužitelja. Ovim prigovorima tuženi ne osporava tužitelju pravo svojine na stvari niti spori da spornu stvar drži, ali tvrdi da za svoju državinu ima propisno ovlaštenje. Primjera radi, ono može da se bazira na nekom obligacionom odnosu sa tužiteljem (npr. zakup, posluga), pod uslovom da vrijeme državine još nije proteklo. Isto tako, tuženi se može braniti da stvar drži kao imalac nekog stvarnog prava, kao npr. prava plodouživanja, upotrebe, zaloga na pokretnoj stvari, itd. koje mu takođe daje ovlaštenje za držanje stvari. Takođe, može se raditi i o pravu retencije. Radi se o pravima na tuđoj stvari, a nije od uticaja da li je pravo stečeno na osnovu ugovora sa tužiteljem, odlukom suda ili na osnovu zakona.⁸³ Ako vraćanje stvari traži lice koje je svojinu i posrednu državinu steklo prenosom zahtjeva za vraćanje stvari, razumljivo je da tuženi može prema tom licu istaći sve prigovore prava na državinu koje je imao i prema ranijem vlasniku.⁸⁴

Presuda u ovoj parnici, za razliku od publicijanske presude,⁸⁵ djeluje apsolutno. Apsolutno dejstvo znači da je tužilac koji je dobio parnicu vlasnik stvari prema svakome. Poslije okončanja vlasničke parnice više nema mjesta podnošenju publicijanske tužbe. Međutim, pravosnažno utvrđenje da tužilac ima jači pravni osnov na državinu stvari ne sadrži u sebi utvrđenje koja stranka je vlasnik te stvari. Zbog toga tuženi, koji u publicijanskoj parnici nije istakao prigovor prava svojine, može ako sazna za objektivno nove činjenice koje su nastale nakon zaključenja glavne rasprave podnijeti reivindikacionu tužbu.⁸⁶

Položaj savjesnog držaoca

Od izuzetne važnosti u ovim parnicama je utvrditi savjesnost ili nesavjesnost držaoca stvari, jer savjesni držalac ima bitno povoljniji položaj u odnosu na vlasnika.⁸⁷ Savjestan držalac je onaj koji ne zna ili ne može znati da nema pravo

⁸³ Nesavjesni držalac ne može osnovano uputiti prigovor koji zaustavlja vlasnički zahtjev, jer ne može držati stvar na osnovu valjanog pravnog osnova.

⁸⁴ Član 128 st. 2 ZSP-a.

⁸⁵ Ona znači da tužilac koji je dobio spor ima jači pravni osnov na državinu stvari samo u odnosu na tuženog, a ne i prema svima.

⁸⁶ O problemu presuđene stvari u vlasničkoj parnici radi povrata stvari u posjed v. S. Mulabdić, A. Mulabdić, *Problem presuđene stvari u vlasničkoj parnici radi povrata stvari u posjed, Domaća i strana sudska praksa*, br. 79, Sarajevo, 2019, 37-52.

⁸⁷ J. Jug, „Pravni položaj poštenog i nepoštenog posjednika u odnosu na vlasnika stvari“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 38, br. 1, Rijeka, 2017, 528.

na državinu. Savjesnost državine se pretpostavlja.⁸⁸ Da li se radi o savjesnom ili nesavjesnom držaocu treba utvrditi u svakom konkretnom slučaju, jer je pozicija savjesnog držaoca povoljnija od pozicije nesavjesnog držaoca.⁸⁹ Primjera radi, ako se radi o prekarijumu koji traje do opoziva, prekarista do opoziva ima položaj savjesnog držaoca, a ako tada uskrati vraćanje stvari vlasniku, postaje nesavjestan držalac.⁹⁰ Vlasnik je ovlašten zahtijevati predaju stvari i od savjesnog držaoca, koji njegovu stvar drži bez pravnog osnova. Međutim, samo vraćanje stvari ne može u potpunosti da zadovolji vlasnika. Zato je regulisano kakve obaveze ima savjesni držalac prema vlasniku u odnosu na plodove i koristi koje je stvar dala od njenog oduzimanja do povratka na osnovu zahtjeva vlasnika, te kakva je odgovornost savjesnog lica u pogledu pogoršanja i propasti stvari. Takođe, propisana su pravila i u pogledu troškova koje je savjesni držalac imao povodom stvari za vrijeme njenog držanja. Savjestan držalac predaje stvar vlasniku sa plodovima koji još nisu ubrani.⁹¹ Ovi plodovi su sastavni dijelovi vlasnikove stvari i pripadaju vlasniku. Odvojeni plodovi za vrijeme savjesnog držanja sporne stvari pripadaju držaocu, jer je on vjerovao da je vlasnik stvari. Pored prirodnih, on ima pravo i na civilne plodove (npr. najamninu). Vlasnik nema pravo na naknadu za ubrane, otuđene ili potrošene plodove. No, on ima pravo da vrijednost tih plodova i drugih koristi koje je držalac imao od stvari odbije od onih troškova na koje savjesni držalac ima pravo, prema cijenama u vrijeme presuđenja. To je pravično rješenje koje izjednačava pravni položaj vlasnika i savjesnog držaoca stvari. Savjesni držalac nije dužan platiti naknadu za upotrebu i koristi koje je imao od stvari, a ne odgovara ni za pogoršanje i eventualnu propast stvari koji su nastali za vrijeme takve državine.⁹² Kod upotrebe identitet stvari ostaje očuvan uz moguće smanjenje njene vrijednosti zbog upotrebe.⁹³ Ovaj držalac treba vratiti stvar vlasniku u onom stanju u kojem se stvar nalazi u momentu podnošenja tužbe.

On ima pravo na određene troškove koje je imao povodom stvari. Kada ovo ne bi bilo predviđeno, vlasnik bi se na njegov račun neosnovano obogatio. Savjesni držalac ima pravo na naknadu nužnih troškova za održavanje stvari, te korisnih troškova u mjeri u kojoj je vrijednost stvari povećana.⁹⁴ Pravo na ovu

⁸⁸ Član 312 stav 4 i 5 ZSP-a.

⁸⁹ Obim odgovornosti zavisi od kvaliteta državine.

⁹⁰ Analogno i Vrhovni sud Vojvodine, Rev-758/86 od 10.12.1986, Sudska praksa, br. 5, Beograd, 1987, 38.

⁹¹ Član 129 st. 1 ZSP-a.

⁹² Član 129 st. 2 ZSP-a.

To je iznimka od opštih pravila o odgovornosti za štetu.

⁹³ Vid. Zaključak sa savjetovanja građanskih i građansko-privrednih odjeljenja bivšeg Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda od 13. i 14. 6.1984, Zbirka sudskih odluka, 1984, knjiga IX, sveska 2, 34.

⁹⁴ Član 129 st. 3 ZSP-a.

naknadu uređeno je opštim pravilima obligacionog prava. Nužni troškovi su oni koji su neophodni za samo održanje stvari i bez njih bi stvar propala u cijelosti ili djelimično (određuju se po objektivnom kriterijumu). Ovdje spadaju i troškovi koje je držalac imao ispunjavajući i određene obaveze u pogledu stvari, koje mogu biti privatnopravne i javnopravne prirode. Smatra se da bi ove troškove preduzeo i sam vlasnik da je imao državinu te stvari. Radi se o troškovima popravke stvari, tekućeg i investicionog održavanja, plaćanja poreza i tome slično. Pravo savjesnog držaoca na naknadu tih troškova postoji samo ako rezultat (efekat) još postoji, ako se njihovim snošenjem stvar održala. Korisni troškovi su oni koji nisu neophodni, ali kojima se povećava vrijednost određene stvari. Da li je u konkretnom slučaju došlo do povećanja vrijednosti stvari prosuđuje se prema objektivnom (tržišnom) kriterijumu. Savjesni držalac ima pravo na naknadu za iznos za koji se objektivno povećala vrijednost stvari. Ipak, ako je potrošio manje od povećanja vrijednosti stvari, on ima pravo samo na naknadu troškova koje je zaista imao. Zahtjev savjesnog držaoca za naknadu nužnih i korisnih troškova može biti istaknut kao protivtužba u postupku povodom vlasničke tužbe ili kao samostalan zahtjev prema vlasniku stvari kome je stvar vraćena ili tek treba da bude vraćena. Potraživačke naknade nužnih i korisnih troškova se temelji na sticanju bez osnova vlasnika stvari i u pogledu toga se odredbe Zakona o obligacionim odnosima (ZOO) supsidijarno primjenjuju na ono što nije propisano ZSP-om.⁹⁵ Pravo na nužne i korisne troškove savjestan držalac će moći ostvariti samo ako se vlasniku može izvršiti povrat stvari. U situaciji kada vlasnik ne može dobiti u državinu svoju stvar, ni ovaj držalac, razumljivo, nema pravo na naknadu.

Luksuzni su oni troškovi koji su učinjeni radi svog zadovoljstva ili uljepšavanja stvari. To su troškovi subjektivne prirode, koje vlasnik ne bi snosio da se stvar kod njega nalazila. U principu, savjesni držalac nema pravo na ove troškove, ali ako je usljed toga došlo do povećanja vrijednosti same stvari, imao bi pravo na naknadu (dakle, ako su istovremeno i korisni). Da li se u određenom slučaju radi o nužnim i korisnim ili pak luksuznim troškovima procjenjuje se na osnovu relevantnih okolnosti svakog slučaja. Ako mu vlasnik nije ponudio naknadu, savjesni držalac ima pravo da ono što je učinjeno radi zadovoljstva ili uljepšavanja stvari odvoji od stvari i zadrži za sebe, ako se to može uraditi bez oštećenja stvari (*ius tollendi*).⁹⁶ Ono što se ne može odvojiti i dalje je dio vlasnikove stvari i mora se predati vlasniku.

Savjesni držalac ima pravo retencije (zadržanja) vlasnikove stvari dok mu se ne nadoknadi iznos nužnih i korisnih troškova koje je imao u vezi sa održavanjem

---

Zakon ne daje definiciju nužnih i korisnih troškova, osim što su kao nužni troškovi navedeni oni za održavanje stvari, a kao korisni oni koji vrijednost stvari povećavaju.

⁹⁵ Odredbe ZSP-a su *lex specialis*, pa se one primjenjuju primarno.

⁹⁶ Član 129 st. 4 ZSP-a.

stvari.⁹⁷ Prigovor prava zadržanja je materijalnopravni prigovor koji je sredstvo odbrane za tog držaoca, ali i sredstvo pritiska na vlasnika stvari da ispuni svoju obavezu. To pravo ne pripada posrednom držaocu stvari. Naravno, pravo zadržanja se može koristiti samo ako su ti troškovi veći od koristi koje je savjesni držalac imao od stvari. Vrijednost plodova i drugih koristi koje je držalac imao od stvari odbiće se od troškova koje držalac osnovano traži.⁹⁸ Troškovi i vrijednost plodova obračunavaju se prema cijenama u vrijeme presuđenja.⁹⁹ Ovdje se primjenjuju opšta pravila o zadržanju,¹⁰⁰ a to znači da savjestan držalac ne može koristiti to pravo u pogledu onih stvari vlasnika koje se ne smiju zadržati. Pravo zadržanja – retencije može se vršiti ne samo kad se drži dužnikova pokretna stvar već i kad se drži dužnikova nekretnina.¹⁰¹ To je akcesorno pravo koje zavisi o dospjelom i utuženom potraživanju. Ako ne dobije naknadu za troškove koja mu pripada, savjesni držalac ima pravo na namirenje iz vrijednosti zadržane stvari po pravilima o namirenju. Pozivajući se na pravo zadržanja, taj držalac mora istovremeno postaviti i određeni zahtjev za naknadu troškova da bi sud mogao o tome donijeti odluku. Potraživanje troškova na koje savjesni držalac ima pravo zastarijeva u roku od tri godine od dana predaje stvari vlasniku.¹⁰² Zahtjev za naknadu troškova se može postaviti i prije početka toka roka zastare ako vlasnik zahtijeva predaju stvari. Ovaj zahtjev može se istaći u istoj parnici koja se vodi radi vraćanja stvari, a može se postaviti i samostalno. Propuštanjem tog roka gubi se pravo na zahtjev za prinudno izvršenje obaveze, jer se ta obligacija pretvorila u naturalnu obligaciju.

Položaj nesavjesnog držaoca

Nesavjestan držalac zna ili može znati da mu ne pripada pravo na državnu stvar. On ima mnogo nepovoljniji položaj od savjesnog držaoca. Savjestan držalac postaje nesavjestan od dostavljanja tužbe, ako sud usvoji tužbeni zahtjev, a vlasnik ima pravo da dokazuje da je savjestan držalac postao nesavjestan i ranije.¹⁰³ Nesavjestan držalac vraća stvar vlasniku u onom stanju u kakvom se nalazila u momentu zasnivanja državine. Za razliku od savjesnog držaoca, on

⁹⁷ Član 129 st. 5 ZSP-a.

⁹⁸ Član 129 st. 6 ZSP-a.

⁹⁹ Član 129 st. 7 ZSP-a.

¹⁰⁰ Vidi članove 286–289 ZOO-a.

¹⁰¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-933/00 od 29.1.2002, N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković, op. cit., 610.

¹⁰² Član 129 st. 8 ZSP-a.

¹⁰³ Član 130 st. 7 ZSP-a.

odgovara i za faktička raspolaganja. Pravna posljedica uspješne vlasničke tužbe je i pravo vlasnika na sporedne zahtjeve prema nesavjesnom držaocu. Zato je on dužan da vrati stvar sa svim plodovima (prirodnim i civilnim) koje je stvar dala za vrijeme njegove državine, a obavezan je naknaditi vlasniku vrijednost i onih plodova koje je potrošio, otuđio ili propustio da ubere.¹⁰⁴ Novčana naknada za plodove koje je nesavjestan držalac potrošio, otuđio ili uništio, kao i za plodove koje je propustio da ubere određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke.¹⁰⁵ Nesavjestan držalac je „kriv” što je držao stvar iako nije bio ovlašćen da je drži, pa vlasnik može od njega zahtijevati i ono što od savjesnog ne bi mogao.¹⁰⁶ Neubrani plodovi još nisu samostalna stvar, oni su sastavni dio glavne stvari i dijele sudbinu vindikacije sa tom stvari, pa se ne može tražiti njihova predaja niti naknada. Ako se radi o individualno određenom plodu koji je samostalna stvar, zahtjev vlasnika je stvarnopravne naravi, a u slučaju ubranih plodova određenih po rodu (generičkih) koji nisu individualno određene stvari, zahtjev je obligacionopravne prirode. Plodovi po rodu treba da se vlasniku vrate po vrsti, broju i količini, što u stvari znači naknadu materijalne štete uspostavom ranijeg stanja.¹⁰⁷ Isto tako, nesavjestan držalac ima obavezu i da nadoknadi štetu koja je nastala pogoršanjem ili propašću stvari, jer je to česta posljedica njene upotrebe. Izuzetak postoji jedino u slučaju ako bi ta šteta nastala i da se stvar nalazila kod samog vlasnika.¹⁰⁸

Nesavjestan držalac ima pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova. Pri tome je relevantno da li bi te nužne troškove imao i vlasnik da se stvar nalazila kod njega, dok je kod korisnih troškova bitno da su oni objektivno korisni za samog vlasnika (subjektivan kriterijum koristi).¹⁰⁹ Ovaj držalac nema pravo na naknadu luksuznih troškova, osim ako je vrijednost stvari objektivno povećana za vlasnika.¹¹⁰ To je razlika u odnosu na ZOSPO, koji ovo nije predviđao.¹¹¹

¹⁰⁴ Član 130 st. 1 i 2 ZSP-a.

¹⁰⁵ U slučaju naknade protivvrednosti ubranih i potrošenih plodova nesavesni držalac dužuje kamatu od dana prispeća i branja plodova pa do isplate” – Vrhovni sud Vojvodine, Rev-644/86 od 5.11.1986, Sudska praksa, br. 10, Beograd, 1987, 35.

¹⁰⁶ Zaključak sa savjetovanja građanskih i građansko-privrednih odjeljenja bivšeg Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda od 1. i 2.6.1988. godine – v. A. Radovanov, *Načelni stavovi i pravna shvatanja*, Novi Sad, 2000, 253–255.

¹⁰⁷ N. Gavella, *Posjed stvari i prava ...* 149.

¹⁰⁸ Naturalna restitucija iz člana 185 stav 1 ZOO-a.

¹⁰⁹ Član 130 st. 3 ZSP-a.

¹⁰⁹ Član 130 st. 4 i 5 ZSP-a.

¹¹⁰ Član 130 st. 6 ZSP-a.

¹¹¹ Vidi član 39 ZOSPO-a.

Kao i savjesni, i nesavjesni držalac ima pravo na odnošenje (*ius tollendi*) na osnovu kojeg može da uzme sebi ono što je na ime luksuznih troškova dodato stvari, pod uslovom da se to može odvojiti od stvari bez njenog oštećenja. Ovo pravo se može vršiti i protiv vlasnikove volje. Rok zastare za potraživanja nesavjesnog držaoca iznosi tri godine od dana predaje stvari vlasniku. Za razliku od savjesnog držaoca on nema pravo retencije. Isti rok određen je i kada se radi o zahtjevima vlasnika za naknadu za ubrane plodove koje je nesavjesni držalac potrošio ili otuđio i za plodove koje je propustio da ubere, te za zahtjev za predaju ubranih plodova određenih po rodu.¹¹² U tim slučajevima se isključuje primjena odredbe ZOO-a o zastarjelosti potraživanja. Navedeni rok ne odnosi se na zahtjev vlasnika za predaju ubranih plodova koji po svojim osobinama predstavljaju samostalnu stvar. Pravo vlasnika da od nesavjesnog držaoca zahtijeva predaju takvih plodova može se ostvariti tužbama za zaštitu prava svojine koje ne zastarijevaju.¹¹³

ODNOS VLASNIČKE I PUBLICIJANSKE TUŽBE

Ukoliko je među strankama već riješen spor u pogledu svojine stvari, razumije se da nema mjesta podnošenju publicijanske tužbe. Stranka koja je izgubila u publicijanskoj parnici može podnijeti svojinsku tužbu samo ako je zasniiva na novim činjenicama i novim dokazima koji su nastali nakon zaključenja glavne rasprave kod prvostepenog suda i koji nisu zahvaćeni pravosnažnošću. Ako se činjenični osnov promijenio nakon pravosnažno završenog postupka nema presuđene stvari. Ukoliko su nove činjenice nastale ranije može se pod određenim uslovima tražiti ponavljanje okončanog postupka povodom publicijanske tužbe.¹¹⁴ Pravosnažno utvrđenje da tužilac ima jači pravni osnov na državinu stvari ne sadrži u sebi i utvrđenje ko je vlasnik sporne stvari. Tuženi može podnijeti svojinsku tužbu ako u publicijanskoj parnici nije istakao prigor prava svojine.¹¹⁵

¹¹² Član 130 st. 8 ZSP-a.

¹¹³ Zaključak sa savjetovanja građanskih i građansko-privrednih odjeljenja bivšeg Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda od 1. i 2.6.1988. godine – v. A. Radovanov, op. cit., 253–255.

¹¹⁴ Član 255 t. 6. Zakona o parničnom postupku.

¹¹⁵ U tom smislu i S. Mulabdić, A. Mulabdić, op. cit., 37-52.

ZAKLJUČAK

Pravo svojine kao najsveobuhvatnija pravna vlast na stvari sasvim razumljivo uživa i najširu pravnu zaštitu. Za zaštitu svojine nije zainteresovan samo pojedinac nego i cijela društvena zajednica. Ona zavisi od stepena društveno-ekonomskog i kulturnog razvoja određenog društva. Zaštita svojine ima mnogobrojne aspekte. Stvarnopravni aspekt zaštite prava svojine široko je zastupljen u Zakonu o stvarnim pravima i ogleda se u više odredaba. Pravo svojine štiti se i od javne vlasti i od privatnih lica. Svako je dužan da se uzdržava od povrede prava svojine drugog lica. Zaštita prava svojine ostvaruje se prevashodno putem vlasničkih tužbi.

Prava vlasnička tužba je najvažnija tužba za zaštitu svojine i u praksi se najčešće i koristi. To je tužba vlasnika za vraćanje stvari protiv držaoca kod koga se ta stvar nalazi. Dakle, to je tužba za predaju vlasnikove stvari, a ne povraćaj svojine. Tužilac mora dokazati da je vlasnik stvari i da se stvar nalazi kod držaoca, a mora je i opisati po bitnim osobinama ili znacima koji je razlikuju od stvari iste vrste. Stvari koje se ne mogu individualizovati ne mogu biti predmet ove tužbe. Tuženi se protiv zahtjeva tužioca može braniti preemptornim i dilatornim prigovorima. U tim parnicama je od velike važnosti utvrditi da li je držalac stvari savjestan ili nesavjestan, jer je položaj savjesnog mnogo povoljniji od položaja nesavjesnog držaoca. Pravo na vraćanje stvari ne zastarjeva, pa se vlasnička tužba može uvijek podnijeti. Načelo nezastarivosti se odnosi samo na zahtjev za vraćanje stvari, a ne i na neke sporedne zahtjeve koji se mogu postaviti zajedno sa glavnim zahtjevom ili posebnom tužbom. Presuda u svojinskom sporu, za razliku od publicijanske presude, ima apsolutno dejstvo.

LITERATURA

Babić I., „Zaštita javne svojine“, u: *Promene u pravnom sistemu*, Zbornik radova, Zlatibor, 16–19. mart 2009, Novi Sad, 2009.

Brežanski J., „Zaštita prava vlasništva“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1, Rijeka, 2002.

Gams A. u saradnji sa Milanom Petrovićem, *Osnovi stvarnog prava*, osmo, novim propisima prilagođeno, izdanje, Beograd, 1980.

Gavella N., „Sadržaj vlasnikovog reivindikacijskog i publicijanskog zahtjeva te posjednikovog protuzahtjeva“, *Privreda i pravo*, br. 1, Zagreb, 1981.

Gavella N., *Posjed stvari i prava*, Zagreb, 1990.

Gavella N., Josipović T., Gliha I., Belaj V., Stipković Z., *Stvarno pravo*, Svezak prvi, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2007.

Dimitrijević Đ., “Vremenska (ne)ograničenost zaštite stvarnih prava na nepokretnostima u Republici Srpskoj”, *Zbornik radova sa XIV savjetovanja iz oblasti građanskog prava*, Jahorina, 2019.

Horvat M., *Rimsko pravo*, deveto izdanje, Zagreb, 1977.

Hrvatinić B., „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama i zaštita prava vlasništva“, *Nekretnine u pravnom prometu – pravni i poreski aspekti*, Zagreb, 1998.

Jelčić O., „Zaštita prava vlasništva“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 21, br. 1, Rijeka, 2000.

Jug, J. “Tužbe za zaštitu prava vlasništva”, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, Godišnjak 19, Zagreb, 2012.

Jug J., „Pravni položaj poštenog i nepoštenog posjednika u odnosu na vlasnika stvari“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 38, br. 1, Rijeka, 2017.

Jurin Bakotić V., “Građanskopravna zaštita prava vlasništva i njeno ostvarenje pred sudom”, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, br. 1-2, Šibenik, srpanj 2014.

Kovačević Kuštrimović R., Lazić M., *Stvarno pravo*, Niš, 2006.

Krnetić S., Pravo vlasništva – normativni i praktični aspekti njegove realizacije i Aneks VII Daytonskog sporazuma, u: *Odabrane teme privatnog prava*, Sarajevo, 2007.

Lazarević D., *Susvojina, zajednička svojina i zaštita prava svojine*, Prvo izdanje, Beograd, 2011.

Marković L., *Građansko pravo*, prva knjiga, opšti deo i stvarno pravo, drugo izdanje, Beograd, 1927.

Medić D., Tajić H., *Sudska praksa iz stvarnog prava*, III izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2008.

Medić D., *Stvarno pravo Republike Srpske*, 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka, 2019.

Momčinović H., „Zaštita prava vlasništva“, *Zakonitost*, br. 9–10, Zagreb, 1990.

Mulabdić S., Mulabdić A., Problem presuđene stvari u vlasničkoj parnici radi povrata stvari u posjed, *Domaća i strana sudska praksa*, br. 79, Sarajevo, 2019.

Petrak M., „Predmet dokazivanja (thema probandi) u reivindikacijskim parnicama u klasičnom rimskom pravo i suvremenim europskim stvarnopravnim sustavima“, u: *Liber amicorum Nikola Gavella*, Građansko pravo u razvoju, Zbornik radova u čast 70. rođendana profesora emeritusa Nikole Gavelle, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007.

Petrak M., „Rei vindicatio u klasičnom rimskom pravu“, u: *Liber amicorum in honorem Jadranko Crnić*, Zagreb, 2009.

Petrak M., „Konceptija generalne vindikacijske tužbe u rimskoj pravnoj tradiciji i de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, br. 5-6, Zagreb, 2013.

Petrović D., „Građansko-pravna zaštita svojine“, *Zbornik radova „Promjene u pravu svojine, Transformacija društvene svojine“*, Sarajevo, 1990.

Perić Ž., *Stvarno pravo*, Beograd, 1920.

Rajačić Č., *Stvarno pravo*, skripta, Zagreb, 1956.

Radošević B., „Građanskopravna zaštita prava svojine“, *Pravni život*, br. 11, Tom III, Beograd, 2007.

Radovanov A., *Načelni stavovi i pravna shvatanja*, Novi Sad, 2000.

Rašović Z., *Stvarno pravo*, četvrto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Podgorica, 2010.

Romac A., *Rimsko pravo*, V izdanje, Zagreb, 1994.

Ralčić T., *Pravni instituti, propisi i sudska praksa u oblasti svojinskih odnosa sa registrom pojmova*, Beograd, 1983.

Spaić V., *Osnovi građanskog prava II, Stvarno pravo*, treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Sarajevo, 1962.

Spaić V., *Građansko pravo, Opšti dio i Stvarno pravo*, Sarajevo, 1971.

Stanković O., Orlić M., *Stvarno pravo*, drugo izdanje, Beograd, 1982.

Stanojević O., *Rimsko pravo*, Srpsko Sarajevo, 2003.

Statovci E., *Zaštita svojine – komparativna studija*, Priština, 1979.

Stojčević D., *Rimsko pravo*, sveska prva, Beograd, 1960.

Srdić M., Tatić D., *Priručnik o sticanju, prometu i zaštiti prava svojine na nepokretnostima, propisi, sudska praksa, obrasci*, Beograd, 1995.

Triva S., Belajec V., Dika M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986.

Vizner B., *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb, 1980.

Žuvela M., *Vlasničkopravni odnosi, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakon o zemljišnim knjigama*, Zagreb, 2004.

Prof. dr Duško Medić

Judge of the Constitutional Court of the Republika Srpska and full professor of the Faculty of Law of the Paneuropean university,, Apeiron” Banja Luka

THE REAL OWNERSHIP LAWSUIT FOR THE RETURN OF THINGS

Summary:

A third party may infringe someone's property right by confiscating property from the owner or unlawfully harassing the owner in another way. The content of the property claim depends on what the property violation was. The right to property is protected by property lawsuits. The Law on Real Rights of the Republika Srpska recognizes a property lawsuit for the return of property, then a lawsuit from the presumed property and a lawsuit for interference or harassment. A property lawsuit for the return of things is the most important lawsuit for the protection of property. It is a real property lawsuit, a petition lawsuit par excellence. In order to exercise the right to return the thing, the owner must prove in litigation that the thing claimed is his property and that the thing is in the legal tenure of the defendant. Likewise, he must describe the disputed thing by its characteristics or signs by which it differs from other things of the same kind.

Keywords: property, tenure, return of things